

БЪЛГАРИЯ – ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ: СЪСТОЯНИЕ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

В края на май 2002 г. *Стопанският факултет на Великотърновския университет "Св. св. Кирил и Методий"* отбеляза тържествено своя 10-годишен юбилей. Факултетът е основан през 1992 г. съгласно решение на Академичния съвет на Великотърновския университет и подписано споразумение с Икономическия институт на Българската академия на науките за съвместна учебно-преподавателска дейност, ръководство на факултета и ползване на научния потенциал и материално-техническата база на двете институции. Първоначално във факултета се приемат студенти по четири специалности. С времето техният кръг се разширява и сега в Стопанския факултет се обучават студенти за придобиване на образователно-квалификационната степен бакалавър или магистър по 8 специалности: "Финанси", "Маркетинг", "Социални дейности", "Туризм", "Счетоводство и контрол", "Стопанско управление", "Международни икономически отношения" и "Публична администрация" от 4 професионални направления: "Икономика", "Управление", "Туризм", "Социални дейности".

През изминалите 10 години в Стопанския факултет са приети за обучение след завършено средно образование 2726 студенти за редовно и 3007 - за задочно обучение. Бакалавърски дипломи са получили над 3200 възпитаници на факултета. Завършилите студенти имат добра професионална реализация в живота.

Днес Стопанският факултет е най-голямата структура на Великотърновския университет. От 1999 г. започва магистърско обучение и в Икономическия институт на БАН, София. Учебната дейност по бакалавърски и магистърски програми се разширява и в центровете за обучение, създадени в Пловдив, Добрич и София, а също и в педагогическите колежи на университета в Плевен и Враца.

Преподавателският състав е от 52 щатни и над 40 хонорувани преподаватели, разпределени в 5 катедри. Той разполага с много добра учебна база - аудитории, семинарни зали и специализирани кабинети, съвременни технически средства за обучение, компютърни зали, аудиовизуален център, библиотека с над 5500 тома специализирана литература на български, английски, немски и френски език, Европейски информационен документационен център, създаден съвместно с Центъра на Съвета на Европа. Студентите ползват общежития и столове, спортен комплекс, книжарници и др.

От създаването на факултета досега основен партньор при реализирането на поставените цели и задачи е Икономическият институт на БАН. Сътрудничеството се изразява в съвместно разработване на учебни планове, участие на научни кадри от Института в учебната, научно-изследователската и други дейности във факултета. От 1996 г. съвместната

дейност продължава и в обучение по магистърски програми и подготовка на докторанти. Стопанският факултет си сътрудничи успешно и с Университета за национално и световно стопанство - София, Стопанската академия "Д.А. Ценов" - Свищов, Русенския университет, Нов български университет, както и с университети и учебни заведения от Великобритания, Холандия, Северна Ирландия и др. Поддържат се трайни контакти с управленските структури във Велико Търново, с търговски банки и фирми от региона, социални служби и други институции, свързани с практическото обучение на студентите. Резултатите от тези контакти са научни разработки, проведени конференции, реализирана ежегодна студентска практика съгласно учебните планове в специализирани бази.

В рамките на празника по случай 10-годишния юбилей на Стопанския факултет на 27 и 28 май 2002 г. в с. Вонеща вода, недалеч от гр. Велико Търново, се проведе Международна научно-практическа конференция на тема "България – Европейски съюз: състояние, проблеми, перспективи". В работата й взеха участие научни работници, преподаватели, докторанти, експерти и специалисти от Стопанския факултет и Икономическия институт на БАН, от Университета за национално и световно стопанство – София, Икономическия университет – Варна, Софийския университет "Св. Климент Охридски", Стопанската академия "Д. А. Ценов" - Свищов, Югозападния университет – Благоевград, Минно-геоложкия университет - София, Министерството на икономиката и др.

На тържественото пленарно заседание приветствие към ръководството на факултета, преподавателите, студентите, докторантите и гостите поднесе кметът на гр. Велико Търново *д-р Румен Рашев*. Той даде висока оценка на мястото и ролята на Стопанския факултет в подготовката на кадри, имащи свое място в общоикономическото развитие на страната. Според него избраната тема на конференцията е важна и изключително актуална. Пожелавайки ползотворна и конструктивна работа на участниците в нея, той изрази желанието си в хода на дискусиите да се родят нови идеи и послания, даващи отговор на много и разнообразни проблеми, свързани с присъединяването на България към ЕС. С пожелания за здраве, лично щастие и нови творчески успехи към създателите на факултета, към целия му колектив и към гостите и участниците в конференцията се обърна ректорът на Великотърновския университет *проф. д-р ф.н. Иван Харалампиев*.

В пленарното заседание взе участие и *Кристоф Щок*, секретар по политическите въпроси на делегацията на Европейския съюз в България. В своето изказване той сподели, че страните, които кандидатстват за членство в ЕС, трябва стриктно да спазват приетите през 1993 г. в Копенхаген критерии за демократично развитие на обществото, за признаване на върховенството на закона и др.; да насочат своите усилия в посока към адаптиране към европейското законодателство, реформиране на публичната администрация и постигане на съвместимост с икономиките на страните от

Общността. България е важен фактор за развитие на Балканите. Тя постигна значителни успехи и може да разчита на възможно най-пълна подкрепа в хода на присъединяването ѝ към Съюза.

Членството на България в ЕС е наша естествена и неотменима цел и ние работим за нейното осъществяване както във външно-, така и във вътрешнополитически план, отбелязва *министър Меглена Кунева*, главен преговарящ с Европейския съюз в лекцията си, публикувана в Сборника с материали от конференцията. Този стратегически приоритет в развитието на страната се подкрепя от всички държавни институции - парламент, правителство, президент, и се радва на широка обществена поддръжка. Членството в ЕС не е самоцел. Това е част от процеса на изграждане на модерна държавност, с ново законодателство, нова данъчна, социална, екологична и регионална политика, нов ред и сигурност, за да се превърне България в държава без корупция и сива икономика. Нито ние, нито ЕС не бива да забравяме голямата цел на разширяването – мирното обединение на нашия континент. То е гаранция, че мирът, стабилността и демокрацията - ключовите стойности на Общността – ще станат постоянна и всекидневна реалност за Източна Европа. Само така разширяването ще може завинаги да затвори една глава от историята на Европа и ще положи основите на нейното ново бъдеще.

Във встъпителния доклад на *проф. д-р ик. н. Иван Димов*, публикуван в Сборника с материали от конференцията, се посочва, че разширяването на ЕС на изток е израз на по-нататъшното развитие на един обективен преди всичко икономически процес на взаимно обедняване и обвързване на националните стопанства на все повече страни, люлката на които е Западна Европа от средата на XX век, но чието бъдеще вероятно ще бъде единното интегрирано световно стопанство, може би от края на сегашния век. Това е израз на интернационализацията на стопанския живот и закономерен резултат от достигнатата степен в развитието на производителните сили и в международното разделение и кооперация на труда, както и на редица други икономически, социално-политически и географски фактори. Вследствие на този процес се извършва срастване на автономни преди национални стопанства в един относително цялостен регионален стопански комплекс.

Приключването на преговорите до края на 2003 г. предполага приоритетно изпълнение на следните стратегически цели: концентриране на усилията по изпълнение на препоръките от Редовния доклад за 2001 г.; ускоряване сближаването на законодателството и укрепването на административния капацитет и осигуряване на ефективен мониторинг на тези процеси; гарантиране на ефективното усвояване на предприсъединителните инструменти; провеждане на кампания за запознаване на българската и международната общественост с предимствата от присъединяването на България към ЕС.

Икономически проблеми на подготовката за влизане в ЕС

Акцентът в разглежданите методически и практико-приложни аспекти е поставен върху производствено-реализационното реструктуриране на националната икономика на равнище подотрасли. В тях се затварят производствено-технологичните вериги и дистрибуционно-транзакционните договорни взаимоотношения между стопанските обекти, включени в различни форми на икономически алианси (*проф. д-р ик. н. А. Ковачев, УНСС*). Новата икономика обхваща всички настъпили промени и комплексни ефекти в продуктивността и растежа, породени от бързото развитие на информационния и телекомуникационен сектор, неговите технологии, стоки и услуги в условията на глобализация на продуктите, капиталовите, трудовите и други пазари. Проблемите на статистическото ѝ измерване в ЕС са предизвикателства за България по пътя на присъединяването ѝ към общността (*доц. д-р Д. Радулов, ИУ- Варна*).

Способността на пенсионните фондове да поддържат жизнения стандарт при пенсионирането на осигуряващи се е изключително зависима от представянето на финансовите пазари. Като следствие нарастването на сектора на пенсионните фондове изисква развит и добре регулиран фондов пазар. По тези причини системите с пенсионни фондове влияят върху финансовите пазари и върху световната икономика (*доц. д-р Д. Врачевски, СА – Свищов*). И развитието на фондовия пазар, и целесъобразното разпределение на собствеността са сред основните нерешени проблеми на българското стопанство. Икономически изгодно е, след като те са толкова тясно свързани, към разрешаването на единия проблем да се подходи така, че с него да се подготви решаването на и на другия. Ефективният фондов пазар е в състояние бързо да приближи страната ни до икономиките на ЕС (*докторант Н. Стойчев, ИИ на БАН*).

Структурната реформа на българската банкова система и проблемите от оперативен характер в нея продължават. Очаква се евроинтеграцията на българските банки да бъде дълъг процес (*ас. Ст. Бъкличаров, ВТУ*). Държавният вътрешен финансов контрол е важен приоритет за България в предприсъединителния период. С приемането на новия Закон за ДВФК се създава нормативна база за осъществяването на адекватен държавен вътрешнофинансов контрол. Прилагането му ще доведе до качествено нов модел за ефективен контрол върху разходването на публични фондове и до подобряване на финансовото им управление (*ас. В. Дечева, СА – Свищов*).

Няколко доклада са посветени на проблемите на: данъчната политика (*ст.н.с. II ст. д-р Г. Сатракалев, ИИ на БАН*); данъчния контрол и изискванията на ЕС (*доц. д-р Е. Тананеев, СА - Свищов*); европейските изисквания към дейността на данъчните контролни органи (*гл. ас. П. Стойкова, СА - Свищов*).

Малките и средните предприятия са организационни форми, които са лесно приспособими към гъвкавата производствена система на съвременната информационна икономика, като динамиката им на

обновление попада под контрола на големите корпорации, които остават все още в центъра на икономическата структура на новата глобална икономика. Иновационната политика трябва да акцентира върху подпомагане на малките и средните предприятия като източник за повишаване на конкурентоспособността на българската икономика и децентрализиране на тази политика на регионално равнище (*ст. ас. И. Пантелеева, СА - Свищов*). За съвременната фирма, действаща в условията на развитие на процесите на глобализация и регионално сътрудничество, излизането на международните пазари е свързано с необходимостта да се изяснят общите стратегически съображения по отношение на основните решения, залегнали в дефинираната мисия на корпорацията. Основните постановки на съвременната концепция за европейски маркетинг, както и голяма част от политиката и дейността на Европейската общност, а впоследствие и на ЕС, са насочени към двата типа пазари – неорганизираните, състоящи се от индивидуални потребители, наричани затова още потребителски, и организираните или бизнес-пазарите, вкл. институционалните и правителствените (*доц. д-р Р. Илева*).

Външнотърговската проблематика, свързана с подготовката на България за влизане в ЕС, присъства в докладите, посветени на: търговско-икономическите проблеми (*ст.н.с. II ст. д-р М. Лазарова, ИИ на БАН*); основните външнотърговски партньори (*ас. И. Матеев, ВТУ*); икономическите ефекти от либерализацията на търговията в периода на асоциирано членство на България в ЕС (*докторант Р. Висарионова, СА – Свищов*).

Подготовката на българското земеделие за присъединяването му към земеделието на страните-членки на ЕС е отправна точка в общия присъединителен процес. Това се дължи на две основни обстоятелства - мястото и ролята на аграрния сектор за националния производствен комплекс на България и мястото и значението на Единната аграрна политика в общите политики и цялостното законодателство на ЕС (*проф. д-р ик. н. Н. Вълчев, ВТУ*). При извеждането на основните направления на развитие на продоволствените ресурси на България трябва да се вземе под внимание съпоставката между реалностите в продоволствената сфера и изискванията на Съюза за интегрирането на страната в неговите структури (*ст.н.с. II ст. д-р Д. Русчева, ИИ на БАН*).

Глобализацията е процес на промяна на системите. Наред с положителните страни на този процес има и недостатъци. Това налага да се намери такъв път на промени, който да е обвързан с доктрината “Устойчиво развитие” (*доц. д-р П. Пенчев, ВТУ*).

Решението на проблема за безработицата трябва да се търси в две посоки: смяна на модела на заетост - от административно разпределение на заетите към пазарно, и преодоляване на затрудненията и бариерите по пътя на интеграцията и икономическия растеж (*гл. ас. Е. Димов, МГУ*).

Резултатите от ефективното прилагане на трите програми PHARE, ISPA и SAPARD в България трябва да ускорят предприсъединителния период и

максимално да доближат параметрите на българската икономика към изискванията за членство в ЕС (*Т. Стоянов, Министерство на икономиката*).

Правни проблеми и административен капацитет за прилагане на законодателството на ЕС

В тази секция бяха представени общо 11 доклада. Те могат да се обособят условно в няколко групи:

- *Правни въпроси*: “Хармонизиране на нормативния режим на търговското представителство с европейското законодателство” (*доц. д-р Г. Стефанов*); “Правни аспекти на реформирането на Европейския Омбудсман с оглед подготовката на ЕС за разширяване” (*ас. К. Русев, ВТУ*); “Постоянният международен наказателен съд и правото на ЕС” (*Б. Миновски, Апелативен съд*); “Правни проблеми на конкуренцията по Европейско общностно право и българското законодателство, отнасящи се до АД” (*ас. Й. Баланов, ВТУ*); “Някои аспекти на сближаване на дружественото право. Единадесета директива за клоновете” (*ас. Я. Тянкова, ВТУ*); “Конституцията и европейските правни норми – основа за дейността на медиите в България” (*ст. ас. И. Шишкова, ВТУ*).

- *Административен капацитет*: “Административният капацитет – постижима цел?” (*д-р О. Борисова, Американски университет*).

- *Електронен документ и електронен подпис*: “Българското законодателство и Европейската инициатива за стандартизиране на електронния подпис” (*доц. д-р Т. Трифонов, ВТУ, Д. Делисьбева, Апелационен съд*); “Законът за електронния документ и електронния подпис и приложимостта му в България” (*доц. д-р С. Борисова, ВТУ*).

- *Други*: “Промени в пенсионноосигурителната система на Р България през последните години – път към стабилизация” (*Е. Банев*); “Изпълнение върху ценни книжа и дружествен дял по гражданско-процесуалния кодекс” (*М. Василева*).

Социални аспекти на подготовката за влизане в ЕС

В тази секция бяха представени и дискутирани общо 20 доклада, разпределени тематично условно в следните направления:

- *Туризм*: “Характеристики и социални аспекти на една европейска практика в България: Красиво Велико Търново” (*доц. д-р Б. Байков, гл. ас. Т. Калейнска, Т. Крумова, ВТУ*); “Туристическият сектор и подготвеността на българските институции за прилагане на принципите на устойчиво развитие” (*ас. В. Статев, ВТУ*).

- *Жизнено равнище и доходи*: “Процесът на евроинтеграцията от гледна точка на промените в жизненото равнище на населението в България” (*гл. ас. д-р Л. Несторов, СА - Свищов*); “Равнище, структура и диференциация на доходите на българските домакинства” (*ст. ас. Т. Иванова, ИУ - Варна*).

- *Социална политика*: “Социалната цена на прехода” (ст. ас. С. Будева, ВТУ); “Европейска интеграция и социална политика” (ст. ас. Кр. Ангелова, СА – Свищов).

- *Наука и висше образование*: “Икономически проблеми на присъединяването на науката в България към Европейското изследователско пространство” (ст.н.с. II ст. д-р М. Матев, ИИ на БАН); “Цели и задачи пред висшето икономическо образование в процеса на евроинтеграция” (ст. ас. В. Ганева, СА – Свищов).

- *Социални дейности*: “Перспективи пред социалната работа в ЕС” (ст. ас. М. Йоргова, ВТУ); “Системата за социално-педагогическа дейност с деца с противообществено поведение в условията на евроинтеграция” (ас. Т. Демирева, ВТУ); “P.R. – ефективността в условията на социална трансформация (аспекти на словесното общуване)” (гл. ас. д-р Г. Дянкова, ЮЗУ – Благоевград); “Българското общество между колективизма и индивидуализма” (доц. д-р Ив. Цонева, СА – Свищов); “Нация и манталитет – откриваме ли в европейското семейство “сродни души”?” (доц. Цв. Давидков, СУ “Кл. Охридски”); “В търсене на роля? Социално-психологически ракурс на социалната пасивност на българина” (гл. ас. Д. Дерменджиева, ВТУ); “Глобализация, култура и икономическо поведение” (гл. ас. Р. Чонова, СА – Свищов); “Народопсихологически стереотипи на мислене и поведение в условията на българския преход” (гл. ас. д-р Кр. Йонкова, ВТУ); “Влияние на Световната банка върху европейските здравни системи” (докторант И. Кръстителски, СА – Свищов); “Методологичен аспект на евроинтеграцията” (ст. ас. Б. Илиева, ВТУ).

- *Други*: “Гражданско общество и местно самоуправление” (гл. ас. Н. Живков, СА – Свищов); “Значението на членството в ЕС за сигурността на България и другите европейски страни” (ас. Б. Стойчева, ВТУ).

Докладите, разискванията по тях и спонтанните изказвания превърнаха конференцията в полезно и конструктивно, би могло да се каже и с национални мащаби, дискуссионно студио по важни проблеми и перспективи на присъединяването на България към ЕС.

Ст.н.с. II ст. д-р Дарина Русчева